

SIF projekts “Mājupceļš”

Nr 2020.LV/NVOF/MIC/031/40

“Ideju, atziņu un secinājumu kopums reemigrācijas veicināšanai”

Ievads

Īrijas latviešu nacionālā padome (ĪLNP) ir nākusi klajā ar iniciatīvu, lai sadarbībā ar atbildīgajām institūcijām Latvijā papildinātu un uzlabotu reemigrācijas plānošanu un reemigrācijas norisi, kā arī nodrošinātu stabilitāti tiem, kas pēc ilgākas vai ne tik ilgas prombūtnes atgriežas uz dzīvi Latvijā. Šis “Ideju, atziņu un secinājumu kopums reemigrācijas veicināšanai” ir tapis īstenojot Sabiedrības integrācijas fonda (SIF) projektu “Mājupceļš” Nr 2020.LV/NVOF/MIC/031/40, kura laikā tika rīkotas diskusijas vairākās jomās, kas saistītas ar reemigrantu un potenciālo reemigrantu nodomiem atgriezties uz dzīvi Latvijā.

ĪRIJAS LATVIEŠU NACIONĀLĀ PADOME (ĪLNP) ir dibināta 2012. gadā. Tā apvieno aktīvus latviešus Īrijā, kas darbojas kultūras, izglītības, sporta, garīgās, kultūrvēstures, mediju un žurnālistikas vidē, kā arī regulāri īsteno pilsoniskās līdzdalības veicināšanas projektus.

Esošā situācija reemigrācijas jomā. ĪLNP rīkotā diskusija

Šobrīd redzam, ka reemigrācijas politikas pamatošanai un īstenošanai galvenokārt tiek izmantots tikai vienas puses skatījums, proti, tas, kā šo procesu saredz Latvijas pusē iesaistītās institūcijas. Par cik reemigrācija nav tikai Latvijas rūpe, tad uzskatām, ka vienlīdz svarīgi reemigrācijas procesā ir iesaistīt arī diasporu, kas faktiski ir galvenā un vienīgā reemigrācijas procesa mērķa grupa.

Latvijas diaspora dažādās mītnes zemēs atšķiras gan pēc tā, kā tā veidojusies vēsturiski, gan kādā politiskajā, ekonomiskajā, sociālajā un kultūrvidē norit latviešu ikdiena dzīvojot ārpus Latvijas, cik stipras ir katras mītnes zemes diasporas saites ar Latviju un cik ārpus Latvijas dzīvojošie latvieši ir motivēti kopt savu latviskumu, īpaši kultūru un valodu. ĪLNP darbības lauks ir Īrija, tāpēc šī iniciatīva ir vērsta uz situāciju un potenciālajiem reemigrantiem, kas mīt Zaļajā salā, lai gan neizslēdzam, ka vairāki vienojoši elementi var būt lietderīgi arī diasporai citās mītnes zemēs.

Projekta “Mājupceļš” mērķis ir dialoga veidošana starp diasporu un reemigrācijas politikas veidotājiem un īstenotājiem (tostarp arī kultūras saglabāšanas un latviskās

izglītības veicinātājiem diasporā), ņemot par pamatu Latvijas diasporas Īrijas reemigrantu pieredzi un piemērus, kā arī potenciālo reemigrantu ieteikumus, lai meklētu kopīgus risinājumus un sagatavotu ieteikumus tam, kā reemigrācijas procesu padarīt efektīvāku. Un ne tikai efektīvāku, bet arī praktiski palīdzētu potenciālajiem reemigrantiem atgriezties un iejusties Latvijā, bet galvenais - lai pēc atpakaļpārcelšanās neliktu šīm ģimenēm vilties. Mūsu novērojumi liecina, ka ģimenes, kas pēc reemigrācijas atkārtoti pamet Latviju, visdrīzāk dzimtenē vairs neatgriezīsies nekad, tāpēc ir ļoti svarīgi, lai formāla/pierunājoša reemigrācija laika gaitā neradītu pretēju negatīvu efektu, bet gan dotu maksimālu labumu kā Latvijai, tā pašiem reemigrantiem.

Diskusiju gaitā, kas šā gada 24. jūlijā noritēja gan tiešsaistē, gan sarunās pēc tiešsaistes ar Latvijas reemigrācijas politikas veidotājiem un īstenotājiem, atbildīgajām amatpersonām un reemigrācijas koordinatoriem, tika pārrunāta virkne jautājumu, gan noskaidrojot ļoti konkrētas lietas, piemēram, kontaktinformāciju, kur reemigrantam vērsties jautājumu un neskaidrību gadījumā; gan izgaismojot virkni problēmu, ar kurām nākas saskarties kā reemigrantiem, tā potenciālajiem reemigrantiem. Izanalizējot 24. jūlijā pārrunāto, piedāvājam mūsu, Īrijas diasporas organizācijas (Īrijas latviešu nacionālās padomes), puses skatījumu turpmākai kopīgai sadarbībai diskusijas gaitā apskatītajās, šoreiz piecās sekojošās jomās:

Izglītība (“Latviešu valoda diasporā” un “Izglītība reemigrējušiem bērniem Latvijā”);

Kultūra (“Mākslinieciskā pašdarbība diasporā un dalība pasākumos Latvijā”);

Sociālā (“Pensijas”);

Tieslietu (“Bērnu tiesības un bērnu pienākumi attiecībā pret vecākiem”);

Reemigrācija (Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas (VARAM) pārraudzībā esošās reemigrācijas koordinātoru darbība un atbilstošo projektu programmu administrēšana pašvaldībās).

Reemigrācijas posmi

Īrijas latviešu nacionālās padomes (ĪLNP) projekta darba grupa par reemigrācijas jautājumiem, atpakaļatgriešanās procesu ir nosacīti sadalījusi četros posmos:

Sagatavošanās posms

Sagatavošanās posms ir laiks, kad gala lēmums par atgriešanos Latvijā vēl nav pieņemts, bet tiek piestrādāts pie tā, lai sagatavotos un nepieciešamības gadījumā iekļautos Latvijas sabiedrībā, vidē, kultūrā, izglītības sistēmā utt. Šis posms var ilgt vairākus gadus, un tā laikā diasporas latvieši piedalās paši un iesaista savus ģimenes locekļus latviskās aktivitātēs: nedēļas nogales skolās, mākslinieciskās pašdarbības kopās, latviešu Luterāņu draudžu aktivitātēs, sabiedrisko organizāciju darbībā un/vai

apmeklēt Īrijas latviešu vai Latvijas vēstniecības Īrijā rīkotos pasākumus. Iekļaujoties diasporas latviskajā vidē, ārzemēs dzīvojošie latvieši saglabā un attīsta saikni ar latvisko kultūrvidi.

Latviskuma uzturēšana diasporā šobrīd tiek plaši atbalstīta no Latvijas valsts puses, tostarp tādu atbalsta programmu veidā kā Ārlietu ministrijas Diasporas atbalsta projekti, vairākas Sabiedrības integrācijas fonda atbalsta programmas diasporai, Valsts valodas aģentūras programmas, Valsts izglītības satura centra, Kultūras ministrijas, Latvijas Nacionālā kultūras centra (LNKC) un citu institūciju atbalsts, kas pārsvarā saņemams piesakot diasporas kopienu organizāciju sagatavotus iniciatīvu projektus.

Lēmuma pieņemšanas posms

Šajā posmā notiek konkrētas specifiskas informācijas, kontaktu, darba, mācību, dzīvesvietas un cita veida nodrošinājuma iespēju izzināšana Latvijā, nolūkā nodrošināt savu un savas ģimenes vajadzības atgriežoties Latvijā. Šajā posmā potenciālie reemigranti kontaktējas gan ar saviem radniekiem, draugiem, bijušajiem kolēģiem Latvijā, pastiprināti seko līdzi informācijai par notikumiem Latvijā un pārskata Latvijas institūciju internetā pieejamo publiskoto informāciju.

Šajā posmā notiek kontaktēšanās (parasti e-pastu apmaiņas formā) ar reemigrācijas koordinātoriem Latvijā, ko pārrauga Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija (VARAM) un sagatavo personalizētus piedāvājumus reemigrantiem. Papildus tam, no Latvijas puses pēdējā laikā ir nākušas klāt jaunas iespējas, kas potenciālajiem reemigrantiem palīdz pieņemt lēmumu pārcelties uz dzīvi Latvijā. Tā ir Nodarbinātības valsts aģentūras EURES nodaļa, kas dod padomus ne tikai meklējot piemērotu darbu, bet arī konsultē citos ar sadzīvi saistītos jautājumos. Līdzīgas iniciatīvas, kas saistītas ar darba meklēšanu/piedāvāšanu šobrīd veic arī kustības “Your Move” un “Latvija Strādā”, un tas vērtējams ļoti pozitīvi.

Nodarbinātības ziņā labu iespēju reemigrantiem dod Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija (VARAM), rīkojot piešķiruma konkursus, kas paredz reemigrantiem pašiem veidot savus uzņēmumus, daļēji ieguldot savus uzkrātos finanšu līdzekļus un daļēji saņemot valsts atbalstu. Kā atzīst paši reemigrācijas procesa organizētāji un koordinātori, te noteikti jāatzīmē, ka daudzi reemigranti šim solim nav sagatavojušies/sagatvoti. Piemēram, virkne potenciālo uzņēmuma veidotāju nepārzina nosacījumus, kas jāņem vērā, lai šo valsts atbalstu saņemtu, kā arī nav gatavi pareizi noformēt Pieteikumus un pat sagatavot iesniegšanai Biznesa plānus, kas ir viens no noteikumiem valsts atbalsta saņemšanai.

Lēmuma pieņemšanas posmā ir svarīgi arī kontakti ar pašvaldībām, caur kurām potenciālie reemigranti var saņemt informāciju un ieteikumus par attiecīgās pilsētas, pagasta vai novada iespējām gan mājokļa, gan izglītības, gan bērnu aprūpes un citos

jautājumos. Tiesa, te jāatzīst, ka ne visās, īpaši mazajās Latvijas pašvaldībās, eksistē konkrēta kontaktpersona, pie kuras vērsties, lai saņemtu nepieciešamo informāciju.

Lēmuma pieņemšanas posms noslēdzas ar potencialā reemigranta lēmuma pieņemšanu par atpakaļpārcelšanos uz dzīvi Latvijā.

Pārcelšanās posms

Pārcelšanās posmā reemigranti galvenokārt vāc un kārto dokumentus Īrijā, kas būs nepieciešami ierodoties Latvijā. Tie ir gan mītnes zemē iegūtie izglītības sertifikāti un diplomi, sociālā nodrošinājuma izziņas (īpaši, ja no Īrijas uz Latviju ir jāpārceļ bezdarbnieka statuss; apliecinājumi par Īrijā nostrādātajiem darba gadiem un tamlīdzīgi). Tie ir medicīnas karšu izraksti, tostarp pošu grāmatīņas bērniem un izziņas no Īrijas skolām, kā arī notariāli apstiprināti šo dokumentu tulkojumi uc.

Pārcelšanās posmā faktiski tiek nokārtotas visas saistības ar mītnes zemes institūcijām, valsts sociālajiem un privātajiem pakalpojumu sniedzējiem, darba devējiem ārzemēs. Šajā posmā notiek arī fiziska pārcelšanās no vienas valsts uz otru.

Iedzīvošanās posms Latvijā

Šis ir vissvarīgākais un praksē sarežģītākais posms, kad notiek reemigrantu un viņu ģimenes locekļu iekļaušanās Latvijas darba, sociālajā un kultūrvidē. Ļoti svarīgs aspekts reemigrantu ģimenēm šeit noteikti ir socializēšanās process, it īpaši tām ģimenēm, kurās aug bērni. Te visa pamatā ir skolēnu iekļaušanās Latvijas vispārizglītojošās skolās un skolotāju gatavība strādāt ar reemigrantu bērniem un viņu vecākiem. Tas ir gan Latvijas skolu programmu atbilstības/neatbilstības jautājums salīdzinājumā ar citu valstu skolu sistēmām un mācību programmām, gan bērnu aizsardzības un bērnu tiesību jautājumi, kas katrā pasaules valstī ir atšķirīgi. Bieži vien Latvijas skolotāju neinformētība par vidi, no kuras skolēns ir pārcēlies, rada pārpratumus un dažkārt pat rada bērniem psiholoģiskas traumas, tāpēc ir svarīgi, ka abas puses (gan skolotāji Latvijā, gan reemigrējušie skolēni un viņu vecāki) to izprot un šai saskarsmei ir sagatvoti.

Otrs svarīgs jautājums iedzīvošanās posmā ir likumu un noteikumu pārzināšana. Teiciens “likuma nezināšana neatbrīvo no atbildības” bieži vien ir būtisks klupšanas akmens ģimenēm, kas atgriežas Latvijā, īpaši atgriešanās sākumposmā. Tie ir dažādu dokumentu kārtošanas jautājumi, termiņu ievērošana, saistības ar Valsts ieņēmumu dienestu un citām uzraudzības institūcijām, tostarp arī attiecībā uz pašvaldību izdotajiem saistošajiem noteikumiem iedzīvotājiem. Nesagatavotība šajā jomā tikko atpakaļatgriezušos ģimenei var radīt ne tikai stresu, bet arī materiālus zaudējumus, vilšanos un nožēlu par pieņemto lēmumu reemigrēt.

ĪLNP secinājumi:

1. Reemigrācija nepārprotami ir divpusējs process. Viena ir Latvijas puse, kas darbojas kā reemigrantu uzņēmējs, ar interesi atgriezt atpakaļ aizbraukušos, īpaši ģimenes ar bērniem. Otra puse ir diasporas mītņu zemju latvieši, kas ir potenciālie reemigranti – reemigrācijas procesa tiešā mērķa grupa. Šobrīd reemigrācijas procesa īstenošanas laikā starp šīm abām pusēm nav līdzsvara un nav arī pietiekošas savstarpējas sadarbības tiešo kontaktu līmenī. Faktiski lielākā daļa reemigrācijas politikas jautājumu tiek lemta, pieņemta un apstiprināta Latvijas pusē, balstoties uz teorētiskiem pētījumiem, aplēsēm un pieņēmumiem par to, kas reemigrantam būtu nepieciešams un kādas ir viņa vajadzības, mazāk konsultējoties ar pašiem potenciālajiem reemigrantiem un sadarbojoties ar mītnes zemju sabiedriskajām organizācijām, ar kuru palīdzību šīs vajadzības vislabāk apzināt. Šāds disbalanss noteikti neveicina reemigrācijas procesu un nekādā ziņā neveido reālu ‘piedāvājumu un pieprasījumu’.
2. Lai analizētu kopējo ainu un saprastu, kuri ir vājākie reemigrācijas procesa norises punkti, šobrīd (vismaz publiski) nav pieejama informācija/statistika un iemeslu izvērtējums par tiem cilvēkiem un veselām ģimenēm, kas ir reemigrējušas, bet pēc laika atkārtoti pametušas Latviju. Ja šādas reemigrācijas statistikas nav un iemesli atkārtotai emigrācijai netiek analizēti, tad nav iespēju strādāt pie tā, lai šos iemeslus novērstu. Ir svarīgi publicēt un popularizēt pozitīvos veiksmes stāstus, taču, ignorējot realitāti, parādās riski, ka veidojas mānīga aina, kas ar laiku var radīt draudus pašai reemigrācijas politikai un tās īstenošanas gaitai.
3. Noteikti jāatzīmē, ka pēdējo gadu laikā, kopš Latvijā ir sākuši strādāt reģionālie reemigrācijas koordinātori, ir izdarīts liels darbs. Tas vietumis ir veiksmīgs un vietumis ir mazāk veiksmīgs, tātad pilnveidojams un papildināms. Reemigrācijas koordinātoru tīkla uzraudzību veic Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija (VARAM), kas ir ieinteresēta procesa uzlabošanā un attīstībā, kā arī atvērta sadarbībai ar diasporas mītņu zemju sabiedriskajām organizācijām.
4. Reģionālo koordinātoru loma nenoliedzami ir svarīga un nepieciešama, īpaši kontakta (koordinators - reemigrants) nodrošināšanā un personalizēto piedāvājumu sagatavošanā, taču efektīvākam darbam trūkst resursu, lai šo darbu izvērstu, tostarp nodrošinātu koordinātoru darba apjomam atbilstošu darbinieku skaitu un citas jaudas (pieredze un zināšanas; sadarbības loks ar pašvaldībām; darba devējiem; citām valsts institūcijām; diasporas pētniekiem; diasporas sabiedriskajām organizācijām).
5. Notiek mērķtiecīgas un labi organizētas diskusijas ar diasporas virsorganizācijām Pasaules brīvo latviešu apvienību (PBLA) un Eiropas latviešu apvienību (ELA), taču ir pārāk nekonkrēta un maz aktīva Latvijas reemigrācijas procesa veicinošo institūciju sadarbība ar atsevišķu diasporas mītnes zemju sabiedriskajām organizācijām, kas pārzina savas konkrētās

mītnes zemes specifiku un var konkrēti pārstāvēt, uzrunāt un rīkot informatīvi izglītojošus pasākumus konkrētajā zemē dzīvojošajiem latviešiem, kā mūsu gadījumā – latviešiem Īrijā. Te pietrūkst tiešas domu apmaiņas un iepriekšminētās divpusējās pieejas reemigrācijas procesa īstenošanai.

6. Darba vietas izvēle, tostarp iespēja veidot un attīstīt savu uzņēmējdarbību, kas ir pamatā ģimenes materiālajam nodrošinājumam un ienākumu stabilitātei, ir galvenais nosacījums, lai ģimene vai atsevišķa persona atgrieztos Latvijā. Pirms pārcelšanās trūkst tiešas un ciešas saiknes starp potenciālo darba devēju un darba ņēmēju. Tāpat arī potenciālajiem reemigrantiem trūkst zināšanu un iemaņu Projekta pieteikumu un Biznesa plānu izstrādē, lai pretendētu uz valsts atbalstu savas uzņēmējdarbības uzsākšanai Latvijā.
7. Latviešu valodas prasme ir noteicošais faktors, lai iekļautos Latvijas darba tirgū, studētu augstskolā, kā arī mācību procesa laikā pārceltos no mītnes zemes vispārizglītojošas skolas uz Latvijas skolu, kas svarīgi ģimenēm, kurās aug bērni vecumā no 7 – 18 gadiem; savukārt jaunākiem bērniem (0 – 7) tas ir bērnudārza pakalpojumu pieejamības jautājums.
8. Darbs ar reemigrantu bērniem latviešu valodas uzlabošanai vai pat apgūšanai no nulles netiek nodrošināts visās Latvijas skolās, jo par papildus stundām skolotājiem tiek maksāts no pašvaldību budžetiem, līdz ar ko ne visas pašvaldības grib vai spēj šos papildus līdzekļus nodrošināt.
9. Gan skolēniem, gan vecākiem, gan skolotājiem tiek veidoti ceļveži, kas skaidros mītnes zemes izglītības sistēmu un pieeju, savstarpēji informējot un palīdzot bērniem ātrāk iekļauties Latvijas skolu vidē, mācību procesā un saskarsmē skolotājs - skolēns.
10. Svarīgs nosacījums, lai ģimene vai atsevišķa persona varētu atgriezties Latvijā, ir mājoklis un tā pieejamība. Šobrīd ne visās Latvijas pašvaldībās (īpaši mazajās) ir nozīmēta kontaktpersona, kas var konsultēt mājokļa pieejamības jautājumos.
11. Ja divpusēja sadarbība starp Latviju un diasporu jau ir sākusi veidoties, tad trīspusēja vēl ne, ar to domājot: reemigrācijas politikas veidotāji un īstenotāji valsts institūcijās + diasporas organizācijas mītnes zemēs + Latvijas pašvaldības vai iesākumā Latvijas pašvaldību savienība (LPS).
12. Atbalsta programmas diasporai, ko šobrīd nodrošina Ārlietu ministrija, Kultūras ministrija un Izglītības un zinātnes ministrija, dod lielu ieguldījumu latvietības, tostarp latviešu valodas saglabāšanā diasporā. Reemigrācijas kontekstā tas palīdz uzturēt diasporas saikni ar Latviju un latvisko, sagatavo, rada un veicina vēlmi atgriezties.
13. Šābrīža neskaidrā situācija pasaulē saistībā ar Covid-19 pandēmiju liedz plānot klātienē kultūras masu pasākumus Latvijā, kuros aicinātas piedalīties arī diasporas mākslinieciskās pašdarbības kopas. Līdz ar to, kultūras dzīves organizētāji Latvijā un diasporā, kuriem līdz šim bijusi visproduktīvākā savstarpējā sadarbība, par šā gada pārceltajiem pasākumiem un nākošajā gadā plānotajiem var runāt tikai vēlamajā izteiksmē.

14. Birokrātiska informācijas pasniegšana nesaniiedz mērķauditoriju. Ir nepieciešama saruna un dialogs par konkrētām lietām un ar konkrētiem piemēriem. Kā mazāk veiksmīgas te minamas Labklājības ministrijas pārstāvju sniegtās prezentācijas diskusijas panelī, kas notika 24. jūlijā Latvijā, kur bija ietverta arī remigrantiem neaktuāla informācija.
15. Šobrīd pastāvošais noteikums, ka ārpus Latvijas dzīvojošajiem pensionāriem ik gadu ir jādodas uz Latvijas vēstniecību, lai pierādītu, ka viņi nav nomiruši, bet vēl joprojām ir dzīvi, ir ne tikai neētisks, bet uz mazo Latvijas pensiju fona arī nesamērīgs izdevumu ziņā. Tiem, kuri nedzīvo pilsētā, kurā atrodas Latvijas vēstniecība, viens šāds ceļojums Īrijā var izmaksāt līdz pat 100 eiro bet, piemēram, ASV, nokļūšanai no Sietlas līdz Vašingtonai ir pat jāiegādājas lidojuma biļete un jāpasūta viesnīcu vismaz vienai naktij. Šādi izdevumi pierādīšanai, ka ārpus Latvijas dzīvojošais pensionārs nav miris, ne reti ir tikpat lieli, kā šīs pašas Latvijas pensijas izmaksa mēnesī, turklāt ne visiem pensionāriem ir pietiekoši laba veselība, lai viņi varētu doties šādos ceļojumos.
16. Latvijas Tieslietu ministrijas (TM) juristi palīdz un konsultē tos, kas nonākuši problēmsituācijās saistībā ar bērnu tiesību pārkāpumiem Latvijā un ārvalstīs. Ir lietderīgi iepazīties ar Tieslietu ministrijas interneta mājas lapā Starptautiskās sadarbības sadaļā publicētajām Vadlīnijām, kas skaidro, kādi šajā jomā ir noteikumi mītnes valstīs (<https://www.tm.gov.lv/lv/informacija-par-bernu-tiesibu-aizsardzibu-arvalstis>). Katrā valstī noteikumi ir atšķirīgi, tāpēc Īrijas gadījumā ir jāmeklē “Vadlīnijas bērnu vecākiem bērnu aprūpes nodrošināšanai Īrijā” (<https://www.tm.gov.lv/sites/tm/files/vadlinijas20i20irija1.pdf>). Šī informācija netiek pietiekoši plaši popularizēta ārvalstīs, līdz ar ko nenonāk pie vajadzīgā adresāta.
17. Kā veiksmīgu ir jāatzīmē panelīdiskusijās uzaicināto pārstāvju vēlme sadarboties ar diasporu mītnes zemju organizācijām, diskutēt un piedalīties kopīgos projektos, tādējādi paverot iespējas nākotnē turpināt dialogu un darbu kopā, vienlaikus uzlabojot reemigrācijas procesu, padarot to efektīvāku, realitātei atbilstošāku un remigrantiem pieejamāku.

ĪLNP ieteikumi turpmākajai darbībai un sadarbībai ar diasporas mītnes zemju sabiedriskajām organizācijām

1. Jāveido ļoti konkrēta un cieša reemigrācijas procesa veicinošo institūciju sadarbība ar diasporas mītnes zemju sabiedriskajām organizācijām un jāsadarbības kopēju projektu īstenošanā, veidojot tiešu saikni starp Latviju un attiecīgu diasporas mītnes zemi, šo ieteikumu gadījumā ar Īriju.

2. Veidot, darīt zināmu un analizēt statistiku ne tikai par veiksmīgiem reemigrācijas gadījumiem, bet arī par neveiksmīgiem un šo neveiksmju iemesliem, nolūkā tos apspriest un novērst.
3. Sadarbībā ar Nodarbinātības valsts aģentūru (NVA) EURES tīklu organizēt darba devēju vizītes Īrijā, ar mērķi informēt diasporas pārstāvjus par konkrētām pieejamām vakancēm Latvijā, vienlaikus mītnes zemē uz vietas rīkojot darba intervijas ar ieinteresētajiem darba ņēmējiem un slēdzot darba līgumus vai vismaz iepazīstinot ar standartlīgumiem, kas abām līgumslēdzēju pusēm sniedz skaidru informāciju un skaidras garantijas.
4. Sadarbībā ar Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas (VARAM) un Rīgas, Vidzemes, Kurzemes un Latgales Plānošanas reģionu atbildīgajām amatpersonām organizēt uzņēmējdarbības uzsākšanas atbalsta saņemšanai nepieciešamā Pieteikuma un Biznesa plāna sagatavošanas semināru/kursu tiem, kas grasās uzsākt saimniecisko darbību Latvijā un pretendē uz atbalstu sava uzņēmuma atvēršanai, ko paredz PAPS (Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas (VARAM) un Plānošanas reģionu īstenotais projekts). Šāds seminārs/kursi ir īstenojams mītnes zemē. To var organizēt gan attālināti, gan klātienē, gan attālināti + klātienē. Tajā potenciālos reemigrantus ir jāiepazīstina ar visiem projektu konkursa nosacījumiem, vadlīnijās lietoto terminoloģiju, jāsniedz atbildes uz interesentu jautājumiem, jāskaidro, kā aizpildīt pieteikuma anketu un jāiepazīstina ar projekta īstenošanas nosacījumiem jeb standartlīgumu, kā arī jāskaidro piešķiruma naudas plūsma un to, kāda ir paredzēta atskaitīšanās procedūra, kā arī praktiski jāapmāca potenciālos pretendētus projektu vadībā.
5. Sadarbībā ar Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministriju (VARAM), Plānošanas reģioniem un Latvijas pašvaldību savienību (LPS) publiskot informāciju par atbildīgajiem pašvaldībās (kontakthinformāciju), ja tādi ir un risina ar reemigrāciju saistītus jautājumus. Piemēram, Sanitu Lāci, Rīgas domes Izglītības, kultūras un sporta departamenta Projektu un sabiedrības integrācijas nodaļas vadītājas vietnieci, kuras uzmanības lokā ir arī reemigrācijas jautājumi. Rīkot šo pavaldību darbinieku tikšanās ar potenciālajiem reemigrantiem viņu mītnes zemēs (šajā gadījumā Īrijā).
6. Rīgas reģionā, par kuru diasporai, tostarp potenciālajiem reemigrantiem Īrijā, pēc Rīgas plānošanas reģiona datiem ir vislielākā interese, nepieciešams vismaz vēl viens reemigrācijas jomas darbinieks, kas ne tikai sagatavo personalizētos piedāvājumus un konsultē potenciālos reemigrantus, bet arī strādā sadarbībā ar diasporas mītnu zemju sabiedriskajām organizācijām, sagatavojot un īstenojot kopīgus sadarbības projektus.
7. Potenciālo reemigrantu sagatavošanas posmā vairāk jāpopularizē, jāizmanto un jāorganizē Valsts izglītības satura centra sniegtā iespēja mītnes zemē kārtot valsts valodas prasmes pārbaudes, attiecīgi pretī saņemot noteikta līmeņa latviešu valodas prasmes apliecību. Jāpopularizē un jāskaidro šo apliecību lietderība un priekšrocības.

8. Valsts valodas aģentūrai, veidojot palīgmateriālus/ceļvežus skolotājiem, skolēniem un viņu vecākiem, sagatavošanas procesā vairāk jāiesaista diasporas pārstāvjus, nedēļas nogales skolu skolotājus, valodas nometņu skolotājus, organizātorus un audzinātājus.
9. Potenciālajiem reemigrantiem rīkot seminārus vai pieredzes apmaiņas vai atvērto durvju dienas skolās Latvijā, kurās veiksmīgi notiek darbs ar reemigrējušajiem bērniem, šādi sagatavojot viņus reemigrācijas solim.
10. Saistībā ar Latvijas pensiju saņēmējiem savas dzīvības pierādīšanai steidzami ir jāparedz alternatīvi un vienlaikus droši risinājumi klātienēs vizītēm vēstniecībā. Tie varētu būt - videozvans, saruna Skype vai cits ērts un izdevumus neprasošs tehnoloģisks risinājums.
11. Publicēt un skaidrot informāciju par vecāku tiesībām un pienākumiem pret saviem bērniem un pieaugušo bērnu pienākumiem pret vecākiem, kam nepieciešama aprūpe un atbalsts Latvijā, ja pieaugušais bērns dzīvo ārpus Latvijas un ir citas valsts rezidents. Skaidrot, ko nozīmē 'maznodrošinātā statuss Latvijā', kura piešķiršanai ienākumu līmeni nosaka vietējās pašvaldības, līdz ar ko šis līmenis katrā atsevišķā pašvaldībā var atšķirties.
12. Skaidrot un publiskot norādes, kā juridiski pareizi rīkoties ģimenes konfliktu gadījumos, ja ģimenē ir bērns, kas bez viena vecāka piekrišanas no mītnes zemes tiek aizvests uz Latviju vai otrādi - no Latvijas tiek aizvests uz mītnes zemi.
13. Diasporas medijos publicēt konkrēta darbinieka kontaktinformāciju, lai problēmgadījumos ārpus Latvijas dzīvojošie latvieši varētu saņemt kvalificētu padomu Tieslietu ministrijā (TM), īpaši par bērnu interešu aizsardzību ārvalstīs. Iepazīstināt sabiedrību ar TM sagatavotajām "Vadlīnijām bērnu vecākiem bērnu aprūpes nodrošināšanai Īrijā". Tāpat arī vērst uzmanību uz Vadlīnijās sniegto informāciju, kā rīkoties, ja mītnes zemē nākas saskarties ar vardarbību ģimenē, kur meklēt palīdzību mītnes zemē šādos gadījumos un kur Latvijā, pie kā vērsties un ar ko sadarboties.
14. Sadarbībā ar diasporas mēdijiem publicēt konkrētu informāciju par dažādām kultūras norisēm Latvijā, tādām kā lielie kultūras masu pasākumi, meistarklases, lokāla mēroga pasākumi uc, kuros aicināti piedalīties arī ārpus Latvijas dzīvojošie latvieši, informācijā ietverot arī gala termiņus; noteikumus, ja tādi tiek uzstādīti; formas un norādes, kā sagatavojami pieteikumi dalībai un citus nepieciešamos materiālus.
15. Plānojot jaunas iniciatīvas, programmas un atbalsta instrumentus turpināt labi īstenoto Latvijas institūciju sadarbību ar Pasaules brīvo latviešu apvienību (PBLA) un reģionālajām virsvadībām, vienlaikus konsultējoties arī ar atsevišķo mītnes zemju diasporas organizācijām, kopām un pat atsevišķiem speciālistiem noteiktās, specifiskās jomās, kas katrā mītnes zemē var būt atšķirīgas.

Noslēgums

Īrijas latviešu nacionālā padome (ĪLNP) izsaka vislielāko pateicību projekta “Mājupceļš” Nr 2020.LV/NVOF/MIC/031/40 atbalstītājam Sabiedrības integrācijas fondam (SIF) un visiem paneldiskusiju dalībniekiem, kas iesaistījās sarunās par jautājumiem, kas tieši vai netieši vērsti uz reemigrācijas jautājumu risināšanu un šī procesa uzlabošanu.

Paneldiskusijās klātienē piedalījās:

Valsts izglītības satura centra Valsts valodas prasmes pārbaudes nodaļas vadītāja Anta Lazareva; Latviešu valodas aģentūras Izglītības daļas metodiķes Ērika Pičukāne un Aija Otomere.

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas Valsts ilgtspējas un attīstības plānošanas departamenta direktors Raivis Bremšmits; Rīgas plānošanas reģiona reemigrācijas koordinatore Daina Šulca; Rīgas plānošanas reģiona Reģionālās attīstības koordinācijas nodaļas centra vadītāja Dace Grīnberga; Rīgas domes Izglītības, kultūras un sporta departamenta Projektu un sabiedrības integrācijas nodaļas vadītājas vietniece Sanita Lāce; Nodarbinātības valsts aģentūras EURES projekta vecākā eksperte Ilze Luīze Mihailova.

Labklājības ministrijas Sociālās apdrošināšanas departamenta vecākā eksperte Daiga Kudiņa; Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras Pensiju metodiskās vadības daļas vadītāja Baiba Felsberga.

Kultūras ministrijas valsts sekretāra vietniece starptautisko lietu, sabiedrības integrācijas un mediju jautājumos Zane Vāgnere; Latvijas Nacionālā kultūras centra Sabiedrības līdzdalības projektu koordinatore Aiga Vasiļevska un Nemateriālā kultūras mantojuma nodaļas vadītāja Sarmīte Pāvulēna.

Diskusijā attālināti piedalījās: Tieslietu ministrijas Starptautiskās sadarbības departamenta direktore Baiba Jugane-Lintere; Tieslietu ministra padomniece Ilona Kronberga.

Sabiedrības integrācijas fonds

